

„LUPTA PENTRU LUMINĂ“

„LUMINA PRIN LUPTĂ“

Revista Literară

APARE LA 1, 10 și 20 ALE FIE-CĂREI LUNI

DIRECTOR, TH. M. STOENESCU.

PRIM-REDACTOR, COLONEL G. BOTEANU.

Articolele nepublicate nu se
inapoiază

Scrisorile nefrancate se refuză.

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA

STRADA ARCULUI, No. 10.— BUCURESCI

Ziarele care ar reproduce ar
ticole din această revistă sunt
rugate a arăta acesta în josul
articolelor.

CEVA DESPRE CASATORIE

Evenimentul cel mai important din viața unei femei, este de sigur acela care o face să părăsească casa părintească, pentru a fonda, cu bărbatul ales de dânsa și de părinții săi, o nouă familie.

Tânăra fată, devenită soție fără nici-o *preparațiune*, zi cu zi vede că se ridică înaintea sa datorii serioase, impuse de noua sa situațiune și miș de obligațiuni impuse de noul său titlu de stăpână a casei. Am zis fără nici-o *preparațiune*, pentru că —trebuie să mărturisim,—sunt foarte puține mame așa de prevăzătoare, în cât să formeze d'inainte pe fiicele lor pentru această viață nouă, care la început le apare plină de plăceri, dar care are neplăcerile ei.

Prima condițiune pentru a asigura fericirea unei copile, este de a nu'i forța înclinațiunea. Nu pretind că trebuie să se aprobe fără rezistență o preferință, o alegere a copilului, care ar fi în stare să alarmeze sollicitudinea părintească; dar voesc să zic, că se poate combate pericolul și fără a'l preveni.

Când un sentiment a pătruns deja într'o inimă tânără, este prea târziu,—din punctul de vedere al influenței, pe care aceste prime impresiuni pot s'o aibă asupra viitorului—este prea târziu a l' dezaproba de-odată. O tânără fată, de îndată ce este în vîrstă de a 'și da seamă de toate, trebuie încetul cu încetul să fie pusă în față dificultăților reale ce-o așteaptă în căsătorie și de a 'i arăta, că de înțelepciunea alegerii sale depinde liniștea, fericirea și demnitatea existenței ei întregi; apoi când s'a căpătat convingerea, că aceste sfaturi s'aუ întipărit adînc în spiritul tinereii fete, mama să ia rolul de sentinela neadormită, de păzitoare credincioasă a fericirii copilei sale și să fie tot-d'a-una gata să evite primejdia la cel mai mic semn amenințator.

Este foarte imprudentă purtarea acelor

mame, cari deschid fără rezervă casa lor tinerilor ușori și vînători de zestre, dansatorilor de profesie, a căror ținută elegantă și cuvinte plăcute au adesea mai mult succes pe lângă o tînără fată,—încoc fără experiență,—de cât calitățile serioase ale unui om de valoare.

Dacă se consideră pe de altă parte că fețele în majoritate,—din momentul ce mintea lor e în stare să conceapă un vis pentru viitor,—se gîndesc întăi și întăi la căsătorie; că, pentru ele, se mărita, înseamnă: a fi libere de a eși singură, de a se îmbrăca după voie, a vea dreptul să zică bărbatul meu, casa mea, servitori mei, atunci lesne se va 'nțelege că pentru aceste copile,—încoc naive și încrezătoare, o strângere de mână furișă, un cuvint pronunțat cu vocea pe jumătate, ia proporțiunile unui angajament și ți se pare mărturisirea unui sentiment adevărat. Prin sinceritatea lor, aceste copile sunt incapabile de a 'nțelege banalitatea acestor mici inconsecinți mone care, fără de experiența lor, n'ar fi de temut. Cu toate acestea, câte lacrimi vărsate pentru un asemenea motiv! Câte agitațiuni interioare cauzate de aceste lovituri morale, —alimentate de citirea unui roman oare-care, —al căror cel mai mic rău este de a turbura liniștea familiei și de a altera afecțiunea și încrederea care domnea mai înainte între o mamă și fiica ei! . . . .

Ce se 'ntâmpă cele mai adese-orî? Sollicitudinea părintească se alarmează, vîzînd o braji palizi, ochii înconjuțați de cercuri negre și fruntea îngrijată a copilei mult iubite, odinioară atît de fragedă și atît de veselă! . . . . In cele din urmă, după multă rezistență, învinși prin aceste multe mărturisiri de suferință, părinții cedează și lasă să se 'ndeplinească o unire, pe care rațiunea ar fi respins-o. Și acest sacrificiu este urmat de o crudă deziluzie: tînăra femeie, mai curînd saū mai târziu, vede că acela, pentru care a 'ntristat inima

Bibl. Univ. Cluj

Nr. 1386-123

celor pe cari îi iubea, nu este demn de stima și de afecțiunea sa . . . .

Ar trebui ca tot-d'a-una să fie posibil părinților ca, fără știrea fetei, să aleagă pe acela care trebuie să i dea numele și în liniște să facă cercetări, pentru a se ncredința absolut despre valoarea morală și despre caracterul lui. Când spiritul unei fete este complect liber, nimic nu este mai ușor pentru o mamă inteligentă, de cât să infiltreze copilei sale,—fără ca aceasta să bănuiască cea mai mică presiune,—modul său de a vedea și sentimentul său asupra cutărei sau cutărei alianțe și chiar asupra unui pretendent oare-care. Dar, din nenorocire, cerințele sociale ale epocii noastre nu permit tot-d'a-una o ast-fel de direcțiune prudentă și cele de mai multe ori o fac imposibilă. O mamă poate tot-d'a-una să exercite o supraveghere destul de activă, pentru a împedica pe ficia sa de a se lăsa învinsă de pasiune; dar nu i este tot-d'a-una posibil de a căuta și de a găsi un ginere dupe dorința sa.

Cele mai adesea oricăsătoriile se fac prin prezentare, adecă prin mijlocirea amicilor sau părinților, foarte la locul lor pentru a juca un asemenea rol într'o *afacere* de acest fel. Am zis: afacere, pentru că ce este astă-zi o căsătorie, dacă nu o afacere? Nu ne putem ridica contra acestei consecințe a stărei noastre sociale; trebuie s'o primim. Dacă se obicinuește să se considere și banii, nu trebuie însă să se facă chestiunea cea mai importantă din banii.

Zestrea femeiei și averea bărbatului sunt în general primele motive de apropiere între două ființe, având o inimă și un suflet și a căror viață va deveni comună, din punctul de vedere de a nu mai avea un interes care să fie indiferent unuia din doi, o bucurie sau o durere care să nu fie împărțită. Ast-fel vrea epoca noastră, în care cea d'intăi necesitate este satisfacerea cerințelor situațiunei în care trăește cine-va. Este însă o măsură; să nu se uite, că banul este astă-zi un element necesar și aproape indispensabil pentru fericire, dar că nu este totul. Sunt lucruri pe cari averea nu poate nici să le câștige, nici să le înlocuiască.

Când s'a propus o căsătorie, cel d'intăi lucru de 'ndeplinit este a se cerceta cu grijă,—și înainte ca tânăra fată să bănuiască ceva,—asupra onorabilităței, obiceiurilor, antecedentelor și asupra caracterului pretendentului. Această cercetare trebuie făcută cu cea mai mare grijă, chiar când propunerea ar veni de la o persoană al cărei cuvint inspiră cea mai mare încredere. Trebuie de asemeni să se discute înainte chestiunile de interes și a nu se presinta tinerii unul altuia, de cât când totul este absolut regulat asupra acestei chestiuni.

În adevăr, nimic nu este mai întristător de

cât dificultățile materiale cari se ivesc de odată în mijlocul bucuriei generale și nimic mai supărător de cât o ruptură ast-fel motivată. Lumea este dispusă să interpreteze aceste feluri de incidente în modul cel mai rău-voitor; așa că înțelepciunea părintească este obligată să ia toate precauțiunile, pentru a opri ca ele să se producă.

Alex. G. Ionescu-Focșani.

RINDUNELE.

*Într'o pulbere de aur în vestmînt de sărbătoare
Primă-vara ne zîmbește printre tainicile zorî,
Pe cap poartă mugur verde, în ochi raze dulci de soare
Și la briu buchet de florî,*

*Înainte sa vin stoluri de iubite rîndunel:
Șiruri de cocori la cuihuri trec p'al cerurilor plat
Făcînd să răsune vesel codri, crînguri și vâlcele
De un dulce Lore-lai!*

*Și natura auzindu'l din somn iarăș se trezeste
Vioaelele, Ghiocel scot din umbră fruntea lor
Iar prin deseale tușșurî și prin codru clocotește
Cirișitul de amor.*

*Veniți, oaspeți ai vieței, ai căminurilor noastre,
Căci voi puneți mîngiere întrun suflet ostenit.
Cât va trăsări pămîntul de cântărî ca ale vostre,
Zice-vom: bine-ați-veniți!*

Colonel Gh. Boteanu.

COLONELUL IOAN CAMPINEANU

IV

Rusia striga: triumf! Câmpineanu era căzut. Autonomia română ucisă. Patria lui Mihaî ingenuchiată. Opozițiunea învinsă. Dar Rusia se înșelă încă o dată. Nimic din toate acestea nu era, de cât socoteala făcută fără negustori. Câmpineanu nu căzuse, ci mai tare se ridicase moralicește în ochii țerei și chiar ai inamicilor lui. Autonomia nu era ucisă, căci Adunarea, cu toată presiunea ce se exercită asupra-î, avu tăria și bunul simț de a menționa în protocolul ei că primește modificările regulamentului *din ordinea Sultanului*. Dreptul ce se de forței. Patria nu ingenuchiase prin voință, ci de silă. Opozițiunea nu era învinsă, căci ea, vrînd a proba țerei că nu disperă de dînsa, ci de viitor, îndoi prevederile și puterea luptei în tot restul sesiunei. Adunarea lovi de nulitate toate actele arbitrării ale guvernului. Se arătă neostenită în urmărirea abuzurilor, ceru miniștrilor o socoteală severă despre delapidarea banilor publici. Inscrise definitiv printre veniturile publice mai multe sume sustrase din departamentul finanelor, de mai mulți ani. Puse în răspunderea miniștrilor toate cheltuelile făcute fără autoriza-

țiunea Adunării. Ceru executarea regulamentului în privirea căilor de comunicațiune, a canalurilor, a riurilor. Votă în unanimitate, tipărirea pe comptul Statului a *istoriei țerei Românești* de Florian Aron, a *Illiadii* lui Homer, tradusă de Aristias; și a *vocabularului* româno-frances, lucrat de Vaillant, directorul de atunci al colegiului sântului Sava.

Încă odată lupta nu era precurmată. Innăbușită înăuntru, ea își căuta eșirea în afară. Stinsă aicea, ea isbucnia dincolo, și cu toții și-au zis: Dacă este vorba ca Rusia să aducă în Adunare usurparea ei, atunci de ce n'am aduce mai bine cauza literaturii, a limbii și a istoriei naționale și a politicii României? În adevăr, evenimentele ce se presintară foarte curând au alimentat considerabil speranțele lui Câmpineanu și ale coreligionarilor săi politici. Lupta ce se încinsese între Poartă și Egiptet, la 1839—40, interesele puterilor ce erau amestecate direct și indirect în această luptă, moartea cea năprasnică a sultanului Mahmud, neînțelegerea cea crescândă dintre Franca și Anglia, erau pre atât simptome pentru un resbel care putea să deslege perpetua cestiune a Orientului, acest modern *nod gordian*. Soarta României atârna și atârna chiar astăzi, de acest resbel, mai mult de cât cred mulți din noi. Acest moment îl alege Câmpineanu pentru a întreprinde o călătorie în Franca și Anglia. El avea presimțimintul, avea intențiunea că numai alianța acestor două mari puteri Occidentale ne ar putea scăpa. El se hotărâse de a pleca înaintea cabinetelor occidentului, și a susține în numele partidei naționale din patrie, cestiunea română. Europa nu ne cunoștea: Câmpineanu voia să o familiarizeze cu starea cea reală a Principatelor; să denunțe abuzurile și pericolele protectoratului; să ceară protectorat colectiv al celor cinci mari puteri, în locul protectoratului exclusiv, ilegal, abuziv al Țarului; să dovedească foloasele *unirei ambelor țeri într'un singur Stat*. Memorii detaliate și însoțite de planul unei constituțiuni largi, liberale și în stare a garanța fericirea viitoare a Statului român, fără depuse de Câmpineanu pe la cele mai însemnate cabinete ale Europei. Primirea ce i se făcu în treacătul său pe la Constantinopole, de către ambasadorul Englițerei, amiralul Rusin, îi da un augur fericit. Câmpineanu profită de aceste bune voințe, spre a dobândi o audiență la Sultanul. Ajuns în fața acestui suveran, el îi desveli cu dibăcia unui adevărat om de stat, toate ranele țerei, rane, al căror autor era numai Rusia. Îi arată cum Turcia prin firmanele sale nu face de cât voia inamicului ei, și al

nostru; îi arată cum guvernul ajunsese un adevărat instrument în mâinile Țarului. Îi arată, în fine, cât pierde Turcia în simpatiile românilor; ce ar fi ei capabili să facă pentru dânsa, când și-ar înțelege ea interesele. Mai apoi de toate semnală prăpastia către care ne ducea pe toți alianța și protectoratul Rusiei. Părăsi însă Constantinopolul în grabă și mai mult dupe stăruința ambasadorului engles, căci agenții protectoratului îl vânau pretutindenea. Zilele lui erau numărate și pe capul lui se pusesse preț. Numai unui pasport engles și schimbării straelor, datori salvarea sa momentană.

În timpul aceia, consul general al Franciei, în Bucuresci, era bunul frances și marele filoromân Felix Colson. De cum a pus piciorul pe generosul și bine cuvintatul pământ al României, a devenit român de inimă și de sentimente; a înțeles însemnatul rol ce acest stat l'ar putea juca în complicata cestiune a Răsăritului, dacă Apusul l'ar proteja și ajuta să se regenereze. Intre Colson și Câmpineanu s'a stabilit de pe loc o amiciție, care nu s'a stins de cât o dată cu existența lor. Chiar în anul morței lui Câmpineanu, (1863, Iunie), Colson a publicat la finele unei cărți a sa, *despre Polonia și Slavii*, un resumat al peripețiilor vieței marelui figuri a amicului său. În acel resumat, Felix Colson, dă la lumină mai multe părți interesante din viața martirului de la Măgureanu *) Iancu Văcărescu într'un manuscris găsit de un român la un librar de pe cheiurile Parisului, acuză pe Ioan Câmpineanu că umbla morțiș dupe domnie. Felix Colson nu neagă dorința ce avea ilustrul său amic de a deveni domn, dar îl scuză, aducând înainte următoarea dilemă în care se afla Câmpineanu: Combătut de Ruși, de Turci și de Austriaci, Câmpineanu nu avea alt mijloc de mântuire de cât să a pune mâna pe frinele guvernului, dorință destul de legitimă la un român; să a suferi martirul pe care l'a și îndurat apoi la închisoare. Apoi, Colson, continuă ast-fel cu descrierea evenimentelor de la 1839—1840, și pe care numai el le-a putut cunoaște, mulțumită înaltei pozițiuni ce ocupa în București, ca reprezentant al Franciei și ca confident al lui Câmpineanu.

„Șeful partidului național,—zice Colson,—inteligentă aleasă, Câmpineanu, disprețuia boerismul, cinul ciocoilor. El înțelesese solidaritatea naționalităților, apăsate de Turcia, de Austria și de Rusia. El visa unirea tuturor Românilor, regenerațiunea și eman-

*) Vezi acest resumat în ziarul *Traian*, anul I, p. 151, dupe traducerea d-lui Periețeanu-Buzău.

ciparea tributarilor și raielilor imperiului Otoman. Când Divanul și împăratul Nicolae proscriseră candidatura lui Câmpineanu de la hospodărat, nu furăm nici de cum surprinși: actele importante ale acestui mare cetățean erau cunoscute de Turcia și de Rusia.

„În 1838, Câmpineanu, ca șef al partidului național, fu autorizat de Episcopul de Buzău și de un mare număr de reprezentanți ai țerei, a semna un tratat de alianță cu Polonia. România se angaja a da un concurs armat. Ea se obliga a merge contra asupritorilor săi Ruși. Cât este de departe de la acest nobil proiect, cunoscut de cabinetul anglo-frances, până la măcelul din Basarabia, ordonat de Domnul Cuza!

„Câmpineanu avea un merit rar la un om ce aspiră la putere: iubea progresul. Pe timpul când elaboram împreună proiectul de constituțiune, care fusese revestit cu semnăturile principalilor membri ai națiunii române, puturăm constata tot ce era mare în sufletul său. El primi cu entuziasm ideea de a introduce în România *sufrajul universal*. Toți Românii, fără excepțiune, în etate de 25 ani, trebuiau a fi alegători și eligibili. În cugetul său, toate comunele erau dotate cu pământul ce le aparținea conform cu vechile obiceiuri. Toți țeranii erau liberi și posesori ai pământurilor comunale. Ce sunt astăzi? Selavi ai clăcei, victimele arendașilor greci și jidani. N-au drepturi politice reale. Dar au ei oare măcar drepturi civile? Sunt exploatați de casta recrutată printre parveniții străini, cari despoae pe clăcași de partea sa legitimă în *posesiunea țerei române*.¹⁾

„Mai înainte de toate, Câmpineanu voia unirea României; furăm atunci martori ai celui mai nobil act de desinteresare. Ne însărcinasem a negocia unirea Moldo-României cu principele domnitor al Moldovei. Eram autorizat a declara din partea lui Câmpineanu, că renunță mai din nainte la domnie, în cas când principele ar obține de la Sublima Poartă reuniunea României. Câmpineanu era un om de onoare, credincios cuvântului său: la Constantinopole îl vëzurăm lucrând în interesele unor combinațiuni, care-l lipseau de tronul, ce visa spre binele național.

„Cu o lună înainte de bătaia de la Nezile, știrile ce primiam din serginte certă, nu ne lăsă nici o îndoială asupra sfârșitului rebelului între Turcia și Egipt. Mahmud trebuia să fie învins. Câmpineanu nu se îndoii de a ne secunda în planul, ce supusesem Sultanu.

¹⁾ Este de remarcant, că autorul scrie în 1863, înainte improprietății.

lui Mahmud. Era vorba de a confia apărarea Turciei și a Constantinopolei unei armate compuse de creștini. Nota noastră a servit în urmă ca element la compunerea broșurei noastre: *Aruncătură de ochi asupra stărei populațiilor creștine din Turcia Europeană*. (Coup d'oeil sur l'état des populations chrétiennes de la Turquie d'Europe). Ne silirăm a proba, atunci ca tot d'a-una, că Constantinopolul putea fi apărat de o armată de 300.000 oameni creștini. Câmpineanu se uni cu proiectul nostru; se angajă a-l ratifica, cu condițiunea, că raielile și tributarii, vor fi scutiți de haraci și de tribut. La Paris și la London, Câmpineanu nu reuși în misiunea sa. În anul 1833, lorzii Angliei și oamenii de stat în Franca se îngrijeau puțin de ilegalitățile și de călcările comise de Rusia. Absorbiți de interese de castă și de nepotism, închiseră ochii asupra intervențiunei arbitrare a Porței și a lui Nicolae în afacerile interioare ale Moldovei. Fusesem informați la Constantinopole din gura ambasadorului englez, care ne onora cu confiența sa, ca Marea-Britanie era în preziua de a repudia alianța noastră. Câte-va luni mai târziu, un director al afacerilor străine, cunoscând legătura noastră cu Câmpineanu, făcu cunoscut tatălui meu că Turcia, Austria și Rusia erau dispuse de a lua mijloace severe contra colonelului. Deciseseră să-l încarcereze îndată ce ar fi intrat în Muntenia. Făcurăm dar în zadar sfertări, pentru a-l reține în Franca. N'am reușit,—ne zise el,— în negociațiunile mele; inima mea este sfâșiată, nu mai bate. Ce-mi pasă de viață! Fiind-că voesc neghiobii să fim Ruși, prefer persecuțiunea. Poate că va aduce fructele ei... Dupe ce pronunță aceste admirabile cuvinte, ne părăsi, înbrățișându-ne. De atunci nu, ne-am mai revăzut. A doua zi aflarem, că părăsi Parisul. Se întorcea la București, unde-l chema datoria lui de șef al partidului național. Nepăsătorul său curagiū, conduita sa antică, permit a-l compara cu Regulus.

„În Austria nu îndrăsniră a-l aresta pe Câmpineanu, care purta un pas-port englez. Îl așteptară să sosească la București. Martirul său începu. Din ordinul consulului general rus, Titoff, care înlocuise de curând pe Baronul Ruchman, se ridică omul care voise să scape naționalitatea română. Agentul moscovit pretindea, că este nebun. Mai mulți ani fu închis în mănăstirea Mărgineanu..“

„Câmpineanu, — zice el, — ne obicinuise la acte de o însemnătate eroică. Vëzusem sufletul lui cel mare în diverse mari faze ale vieții sale.

„In ziua când îi cerurăm a protesta înscris contra înserțiunii în regulamentul organic, din ordinul Porții și al Rusiei, a unei clause, care suprima dreptul de autonomie al României, el semnă fără esitațiune. Esilul și Siberia erau aci: el le brava. Am povestit această mare zi în cartea noastră: „*Despre starea prezentă și despre viitorul principatelor Moldo-Române.*“ (De l'état present et de l'avenir des principautés de Moldo-Valachie, Paris 1839). Nemulțumirăm atunci, din prudență, de a scrie: un deputat protestă și cei alți refuzară de a semna. Astăzi complectăm textul nostru. Acel deputat era *Câmpineanu*.¹⁾)

„De trei ori am împărtășit primejdiile, în cari era să cază Câmpineanu; de trei ori am găsit inima sa mai pre sus de evenimente. Nu vom vorbi de încercările făcute spre a'l aresta în Valachia sau în Turcia. Era vorba de a'l împiedica să ne acompanieze în Franția, unde venia a protesta contra ilegalităților turco ruse. Vom descoperi un fapt cunoscut de puține persoane.

„Ne duserăm la Călărași, la un boer din partidul național, care trebuia să semneze un manifest, conținând căderea principelui devotat Rușilor și în același timp proiectul de constituțiune română. Noaptea plecărăm, pentru a ne duce la episcopul de Buzău. Aveam patru mari poște de mers. Trăsura noastră cu patru cai ne târa ca o săgeată prin stepe. Urmam la 'nălțimea sborului unei paseri o direcțiune paralelă Dunărei. Nu erau drumuri pe atunci în țară. De odată crezurăm că vedem apa; eram aproape de mal, surugiul se apropiase, descriind niște curbe, dar fără a părăsi galopul. Eram să fim aruncați în Dunăre. Intr'un minut luarăm hățurile din mâinile poștaşului, târbăcit de o lovitură de pat de pistol, ce'i dedesem în cap. Cursa era cu abilitate combinată. Cu noi dispăreau hărțile cari interesau regenerațiunea Română.

„Revenirăm la poștia de unde plecaserăm cu câte-va ore înainte. Care fu mirarea noastră? Satul era cu totul pustiu. Dorobanții duseseră nu știu la ce clacă toți locuitorii. Nu

¹⁾ Iată cum povestește Heliade Rădulescu această crimă politică: «Cel din urmă articol trebuia să lase quartul final al paginei alb după regulă, și cum cele 182 semnături ale membrilor adunării nu puteau încăpea în acest quart, președintele Minziati rugă pe reprezentanții țării a pune însemnăturile pe pagina următoare: cea ce și făcură. Adunarea fu închisă. Regulamentul legat cu aur și cu argint fu depus în arhivă; dar aceiași mână, care caligrafiasse așa de bine cartea de aur, se introduse în in-tunericul arhivei și adăogă pre ultimul quart al ultimei pagini un singur articol foarte mic, care răpia țării dreptul de autonomie. (Protectorat du Czar, par Heliade Radulesco).

mai rămăsese de cât căpitanul de poșta. Câmpineanu înțelesese tot atunci. Inceță de a fuma, încărcă un pistol și zise miserabilului: Călare, și la poștia cea mai de aproape!

„Ne dirigiaram către București, nici o trăsura nu ne întrecea, nici un cal nu mergea mai iute ca ai noștrii. Nu era atunci telegraf. Care fu surpriza noastră? De a doua zi nuvela morței noastre și a lui Câmpineanu se răspândise în oraș. Ne răsturnasem în Dunăre, unde ne și înecaserăm. Înțeleseram atunci toată întinderea crimei din care scăpasem.

„Am rezumat principalele acte ale vieței lui Câmpineanu, al cărui amic și asociat politic furăm în timp de doi ani, cu toate că prea ténăr. Ii rămâne un fiu. Acesta nu va uita, sperăm, că numele de Câmpineanu îl obligă la fapte mari. Opera tatălui n'a fost de cât eboșată...“

G. Missail.

DISCUȚIUNI TEATRALE 1)

În articolul precedent, studiând larynxul, am ajuns la ultima parte a aparatului vocal și anume la *farinx*, *gură* și *fosele nasale*.

Să le esaminăm pe rând pe fiecare:

Farinxul. Dacă deschidem bine gura și ne uităm în fundul ei, putem distinge destul de clar o cavitate așezată imediat în dreptul deschizăturilor larynxului și esofagului, cavitate care constituie ca un fel de vestibul al acestor organe, comunicând la părțile lui supero-laterale cu timpanele urechilor prin niște canale înguste, iar la partea supero-anterioară cu fosele nasale. Forma farinxului este ca a unui cilindru, turtit dinnainte înapoi, și este mult mai larg la partea care corespunde cu gura. Dimensiunea lui variază de la individ la individ și această variațiune are multă influență asupra calității vocii, de oare-ce cavitatea farinxului formând o parte din mediul de rezonanță a vocii, aceasta se modifică dupe cum spațiul cavităței este mai mare sau mai mic. De ambele părți antero-laterale ale farinxului sunt două glande, în formă de migdale, de unde își trag și numele de *amigdale*, și care sunt formate din suprapunerea de mai multe ori a membranei ce câptușește pereții farinxului. Amigdalele esercită de asemeni o influență particulară asupra calității vocii, căci, dupe mărimea sau micimea lor făcând ca orificiul faringian să fie mai mare sau mai mic, contribuie ca vocea să se emi-

1) Vezi numerele 32, 33 și 34 din 1898, pag. 497, 513 și 529.

tă cu mai multă sau mai puțină plinătate, așa în cât starea normală a amigdalelor este indispensabilă. Foarte adese-ori, amigdalele fiind afectate, se schimbă și claritatea vocii. S'a'u văzut chiar casuri, când, artiștii cu amigdalele mai mult sau mai puțin anormale, s'a'u expus la operațiuni, ba și chiar la complecta lor reducere. La cea mai mică răceală, amigdalele se inflamează și așa zisele dureri de gât nu sunt une-ori de cât efectul acestor inflamațiuni. O altă particularitate a farinxului, din punctul nostru de vedere, este că pe ambiul lui pereții laterali, imediat dupe amigdale și sub canalele cari conduc la timpanele urechei, sunt două *excavațiuni*, cari, când sunt prea profunde contribuie la alterarea vocii, așa în cât suntem de multe-ori ținuți să ne dăm bine seama dacă există sau nu acest viciu de construcțiune, căci în cazul afirmativ, el este o piedică la cultura vocii.

Cu toate că, în ceia ce privește fonațiunea, farinxul nu are rolul atât de important ca al celor-l-alte organe ale aparatului vocal, totuși cunoașcerea construcțiunei și a stărei lui normale ne interesează până la oare-care punct.

Ca structură, farinxul coprinde un schelet mușcular, o membrană mucoasă care îl căptușește, apoi diferite vase și nervi.

Farinxul comunică înaintea cu partea posterioară a gurei.

Gura. De și ar părea de prisos a mai descri configurațiunea gurei, ea putând fi observată și esaminată de ori-cine, totuși nu ne putem dispensa de câte-va noțiuni, pentru ca studiul nostru să nu fie știrbit. Gura, și aici ne vom ocupa de interiorul ei, sau mai bine zis, de aceia ce se numește *cavitatea bucală*, este spațiul mărginit înaintea cu buzele, în lături cu fețele interne ale ambilor obraji, în sus cu cerul gurei, jos cu o mare parte a limbii și cu regiunea sub-linguală (spațiul de sub vârful limbii), iar înapoi cu farinxul.

Anatomiștii împart cavitatea bucală în două:

1) O parte coprinsă între pereții interiori ai buzelor și obrajilor și fața externă a arcadei dentare, numită *vestibulul gurei*;

2) O parte care formează spațiul coprins între fața internă a arcadei dentare, cerul gurei, limbă, și până la farinx, numită *cavitatea bucală propriu zisă*.

Nu ne vom ocupa de cât de această din urmă, pe care de asemenea anatomiștii o împart în două: partea *osoasă* și partea *moale*.

a) **Partea osoasă.** Această se mărginește în sus cu cerul gurei, înainte cu fața internă a arcadei dentare, jos cu limba și cu regiunea sub-linguală, iar înapoi cu partea moale, cu care de alt-fel se continuă cavitatea bucală. Partea osoasă a gurei, căptușită cu aceiași mem-

brană mucoasă ce prin diferite modificațiuni continuă a acoperi și restul gurei, comunică cu exteriorul, fie prin deschizătura maxilarelor sau prin interesticile dintre dinți, fie prin spațiul ce este la capătul fălcilor dupe ultimii dinți molarî. Este de observat că anormalitatea acestor comunicațiuni contribuie mult la vocalizarea sunetelor căci dacă deschiderea gurei din cauza unei construcții vițioase a maxilarelor sau a dinților, nu se face normal, vocea pierde din calitatea ei. Sunt persoane, la cari de asemeni spațiul de la capetele fălcilor, de care am pomenit aci, este prea mare, așa în cât sunetele isbucnesc pe acea parte, formând un fel de sîsiit incorigibil. De aceia e bine să se cunoască asemeni viții de construcțiune, care, dacă se constată ca iremediabile, ar fi de prisos să mai continuăm cu cultura vocii.

Iată pentru ce sunt nevoit să fac aci o parantesă: Am văzut printre elevii admiși la conservator sau chiar actorii de la teatru, unii, cari au tocmăi asemenea defecte de construcție o gurei și cu toate că nici-o-dată nu vor putea progresa în cariera lor, nu s'a găsit nimeni să le constate aceste defecte și să-i desdruzeze de pe calea ce au apucat fără succes. Ceia ce zicem asupra acestui punct, putem repeta și asupra altor defecte ale aparatului vocal din care unele fiind fără vindecare, ar urma ca neajutații de natură cari le posedă să renunțe chiar de la început la o carieră, ce pretinde calități fizice, cel puțin corecte, dacă nu perfecte.

b) **Partea moale** a cavității bucale propriu zise formează peretele posterior a părții osoase, care parte, în opoziție cu cea d'întâi, este mișcătoare, având o structură musculo-membrănoasă și care constituie cea ce se numește *vélul palatin*. Deschizând gura, lăsând limba în voia ei și uitându-ne în fund, vélul palatin se vede destul de distinct, formând ca un fel de cortină, goală la mijloc, care se întinde și destinde, ca și cum ar vrea să deschidă sau să închidă orificiul dintre cavitatea bucală și farinx. De partea superioară a vélului palatin atârână un apendice, având forma unei boabe de strugure, numit *lueta*, și pe care toți îl cunoștem sub denumirea populară de *umușor*.

Din cele expuse până aci asupra configurațiunei cavității bucale, reese destul de vedit că buzele, dinții și limba constituiesc diferiții pereți ai acestei cavități și cu care dimpreună formează gura în general.

Fosele nasale. Acestea sunt două canale osoase, căptușite cu o membrană mucoasă. Ele se continuă înainte cu nările nasului, iar înapoi comunică cu farinxul. Partea lor inferioară contribuie la formarea peretelui su-

perior al părței osoase a cavității bucale, cu alte cuvinte a cerului gurei. Membrana care căptușește fosele nasale este prevăzută cu niște asprimi ascuțite, cu vârfulurile înainte, numite *cili*, cari au proprietatea de a opri să înainteze în canalul respirator praful și diferitele necurățenii din aer, purificându-l astfel și încălzindu-l până la oare-care punct, în trecerea lui prin fosele nasale.

Cu aceasta am terminat diferitele părți ce compun aparatul vocal.

În numărul viitor vom studia fiziologia acestui aparat și apoi vom reveni la subiectul nostru privitor la dicțiune.

Th. M. Stoenescu.

PROVERBE, NU GLUMĂ !

- ◊◊ *Un câine bun face mai mult ca doi șoareci.*
- ◊◊ *Săracul n'are avere.*
- ◊◊ *Mai bine să fii turtit de un argument, de cât de roțile unui tramvai.*
- ◊◊ *Evlaviosul se devotează lui Dumnezeu, când dracu nu mai vrea să 'l ia !*
- ◊◊ *Căsătoria, îndată ce a trecut luna de miere, este ca o plăcintă din care s'a mâncat deja umplutura.*
- ◊◊ *Virtutea femeilor este cea mai frumoasă invenție a bărbaților.*
- ◊◊ *Amorul la vârsta de cincăzeci de ani, este ca un reumatism. Nimic nu 'l mai vindecă.*

LEGENDA LUI ENEAS.

«Din fondul obscurelor legende, când critica istorică intervine, apare strălucitor adevărul.»

(J. Michelet.)

Mari sunt frumusețile pe care literatura romană le oferă cercetătorului avid. Cu cât popondezi mai mult literatura și istoria *poporului rege*, cu atât în față îți se opun mai multe enigme de rezolvat.

Cetind pe Vergilius, dupe ce savurezi geniul acestui poet, care singura priceput frumusețea idealului artei elinești, găsești de rezolvat o problemă interesantă și tot pe atât de importantă pentru studiul istoriei și literaturii romane.

Această problemă este fondul Eneidei, este *Legenda lui Eneas*. Hild, Gaston Boissier, Bonstetten, Nissen și alții au pus umărul lor de giganți cugetători, spre a rezolvi această problemă arzătoare.

Mulți poate nu vor înțelege focul cu care lucrează istoricul la rezolvirea unor chestiuni de felul acesta.

Și aceasta e foarte natural. Nu toată lumea iubește adevărul, o zice marele și neîntrecutul *Michelet*.

Dar să intrăm în fondul chestiunii ce vom să desvoltăm.

***

Până la *Niebhur*, legendele nu erau de fel întrebuințate, istoricul francez *Danau* le socotea ca pe niște copilărești închipuirii ale celor vechi.

În istoria Romanilor mai ales legendele ocupă un loc însemnat. Azi este lucru bine stabilit că toate legendele au un fond istoric, adevărat. Cercetate, supuse unei riguroase critici, dăsele ajută foarte mult la rezolvirea feluritelor chestiuni istorice. În prezentul studiu ne propunem a studia faimoasa legendă a lui *Eneas*, eroul *Eneidei* lui *Vergil*¹⁾.

De legenda lui *Eneas* se țin legate două mari evenimente din istoria Romei: fondarea Statului roman și epopea «*Aeneis*» a lui *Vergilius*. Ambele sunt bazate pe această legendă. Pe *Eneas* îl întâlnim și la *Homer* și la *Vergil*, dar fie care îi fac câte-un portret diferit.

Toată lumea știe astăzi că legenda lui *Eneas* a existat și înainte de *Eneida*; această legendă a fost luată și numai desvoltată de *Vergil*.

Niebhur susține că legenda lui *Eneas* s'a născut în insula sacră, *Samotrace*, unde feluritele popoare din Italia, popoare de rasă pelasgică, veneau să celebreze marele mistere. Aici, în aceste adunări frățești și pline de o credință naivă și curată, se născu legenda lui *Eneas* și de aici fu dusă în Italia.

Dar *Gaston Boissier* respinge această teorie și arată că legenda lui *Eneas* s'a născut aiurea, nu în Italia, dar a fost adusă de alții, de Greci mai ales, și nici de cum dusă în Italia de popoarele pelasgice, cari locuiau *Latium*.

Savantul romanist se bazează pe faptul că, în timpul acela, locuitorii Italiei nu aveau nici porturi, nici corăbii.

Dar ceea ce este curios, zice *Niebhur*, este că Latini, primeau ca bună o legendă care îi arată ca pe niște urmași ai unor învinși ai unor oameni bătută de Greci.

¹⁾ Asupra acestei chestiuni se poate cu folos consulta:

Gaston Boissier. — „*La légende d'Enée*, — Paris, 1890.

Bonstetten. — „*Voyage sur la scène des six derniers livres de l'Enéide*, 1804.

Hild. — „*La légende d'Enée avant Virgile*, Sainte-Beuve. — „*Études sur Virgile*,

Precum și istoriile D-lor Mommsen, Duruy și *Mitologia lui Mirmont*.

Șovinismul roman nu se revoltă și primește ca bună această legendă.

* * *

Unii istorici susțin că Eneas, care, dupe Iliada lui Homer, se stabilise dupe dărîmarea Troiei lângă muntele Ida, a plecat, a călătorit și a fondat în Latium o colonie și apoi s'a reîntors la muntele Ida.

Această teorie, care împacă pe toți nu poate de fel să ne mulțumească.

Or Eneas a rămas la muntele Ida, or a plecat și a fondat o colonie în Latium unde, s'a și stabilit. *Homer* în cartea XX a *Iliadei*, zice:

«*Jupiter a început să dușmănească pe neamul lui Priam; și acum este rîndul veghetorului Eneas ca să domnească peste Troianii.*»

Din aceste rînduri se vede foarte limpede că Eneas a fost cruțat, spre a putea perpetua rasa lui Dardanus, spre a nu dispărea de tot poporul Troian.

Natural că, în momentul când s'a compus Iliada, trebuia să fi existat vre-o rămășiță d'a poporului Troian.

Legendele lui Enea se deosibesc.

Versiunea Greacă ne arată pe Eneas ca pe un bărbat plin de judecată, care prevedea căderea Troiei, care ceruse ca Elena să fie înapoiată lui Menelaï. Tot dînsa ne arată că Eneas ar fi fugit în ajunul dărîmării Troiei.

Versiunea Latină ne arată pe Eneas ca un dușman neîmpăcat al Grecilor, ca unul care luptă, până în cele din urmă momente ale Troiei, contra dușmanului patriei.

* * *

Vergil ni-l arată ca venind din Troia, a trecut prin mai multe țări și tocmă în Latium i-a fost dat să se stabilească.

Legenda aceasta se cunoștea la Roma din timpul resboiului cu Piru.

Naevius o întrebuițează și apoi este reclusă și așa de minunat dezvoltată de Vergil, că ceia ce *Naevius* povestește într'o jumătate de carte, Vergilius spune în două-spre-zece capitole.

* * *

În Italia se găsește o mulțime de altare ridicate în cinstea zeiței *Αφροδίτη Αίνας*. Mulți au spus că aceste altare au fost ridicate de Eneas în cinstea mamei sale *Aphrodita*. (Venus).

Teoria e falsă.

Toate aceste altare sînt ridicate de neguțătorii greci, care străbăteau mările

și când ajungeau la vre-un port, unde trebuia să debarce, ridicau asemenea altare spre a mulțumi zeilor. Dupe unele teorii cuvîntul *Αίνας* înseamnă strălucit. *Wörner*, un eminent romanist german zice că aceste altare sînt ridicate de Feniciani, care călătoreau prin aceste locuri, înaintea Grecilor cu mult timp.

Aceste altare ar fi fost consacrate zeiței feniciene *Astartea*, dar cu timpul Romanii fiind pe deplin stăpîni; le închină *Venerii*.

Gaston Boissier nu admite această părere.

* * *

Ce înseamnă legenda lui Eneas?

Dupe unii, legenda lui Eneas personifică migrațiunea unui popor străin tocmă în Latium.

Altă versiune e că legenda lui Eneas a fost plăsmuită de *Naevius*

Ceia ce sprijină aceasta teorie, este că *nici un literat roman, până la Vergilius, n'a mai cântat-o.*

Vergil, silit de împrejurii o cântă și o face nemuritoare. În timpul lui August imperiul roman era colosal de mare, mulți bărbați de frunte cerură ca metropola, capitala imperiului, să se mute într'un oraș care să fie în centru. August nu vrea, și atunci în schimbul banilor găsește pe genialul Vergil să cânte pe Eneas și să spună că numai în Roma, aleasa lui Eneas, fiul *Venerii*, imperiul va prospera.

Iată dar că legenda lui Eneas fu, în timpul lui August, o armă politică.

* * *

Vergil voia să îmbrace intențiunea sa în haina tradițiilor și în loc să facă o epopee istorică dupe cum dorea, face una bazată numai și numai pe simple tradițiuni și avînd ca bază legenda lui Eneas.

Legenda lui Eneas nu s'a născut în Italia, aceasta e mai mult ca sigur.

Adusă în Italia de numeroșii comercianți Greci, cari călătoreau pe mare, dînsa repede, foarte repede, fu îmbrățișată de poporul roman din cauză că făcea din fondatorul statului roman un *fiu de zeiță*. Ast-fel se explică cum șovinismul roman nu se simțea de fel jignit de origina streină a Romanilor.

Dar este demnă de menționat și părerea care face din legenda lui Eneas o simplă creațiune a poetului *Naevius*, creațiune reluată și exploatată cu succes de Vergil.

Naevius a luat legenda din Iliada, a modificat-o și apoi a dat-o ca aparținînd poporului roman.

Ceia ce ne face să credem că legenda era o creațiune a lui Naevius, este și faptul că de la Naevius și până la Vergil nimeni n'a cântat această frumoasă legendă, ceia ce probează că nu prea era cunoscută în popor.

Iar dacă genialul Vergil se servește de dânsa, e că a avut nevoie de ea, ca de o armă politică.

Așa cel puțin socotesc că această minunată legendă, ca pe o creațiune a poetului Naevius și îmi pare că totul este favorabil teoriei pe care o susțin.

Const. Al. Ionescu.

ȘCOALELE COMERCIALE.

Ivățământul Comercial de d-nl C. Neamțu, licențiat în științele comerciale, Șef comptabil la Banca Națională din Craiova și profesor la școala de Comerț 1898.—

În momentul în care citesc în ziarele cotidiene că d-l A. Stolojean, ministrul agriculturii, industriei, comerțului și al domeniilor, a însărcinat o comisiune specială cu elaborarea unui proiect de regulament pentru noile școli de comerț, prevăzute în viitorul budget al acestui departament și că această comisiune se compune din d-nii Călinescu, secretar general al ministerului domeniilor, din director și din doi profesori de la școala de comerț din Capitală; în acelaș moment primesc și o broșură de 54 pagini intitulată „Învățământul Comercial”, de distinsul profesor al școlii de comerț din Capitala Olteniei, d-l C. Neamțu.

De cartea D-lui Neamțu mă voi ocupa deci în prezenta dare de seamă.

Din citirea lucrării acesteia se degajează o cunoștință întinsă în ale comerțului; ea e scrisă de un maestru în mânărea condeului limbii românești, înfășurat într'o drăgălașă modestie care i șade atât de bine, când ea lipsește astăzi atâtora, dintre cei ce se îndeletnicesc pe arena publicațiilor.

În „Prefața”, sa, d-l Neamțu ne spune: să nu vă așteptați la ceva grozav! Nu fac de cât a publica trei articole.

„În primul articol mă ocup de organizarea actuală a școlilor noastre de comerț, în al doilea fac un studiu asupra învățământului comercial în statele de căpetenie ale lumii, iar în cel de al treilea arăt modul cum cred că ar trebui organizat la noi acest învățământ, față cu starea noastră economică și socială.”

„Nu am pretenția de a fi rezolvat o problemă atât de grea, ca aceia care ne preocupă; credința mea însă este, că ar fi bi-

ne ca toți, care se îngrijesc de propășirea noastră economică, să și dea părerea asupra acestei chestiuni, pentru că modul cum ea va fi rezolvată va influența în bine sau în rău dezvoltarea noastră comercială.”

„Ași fi fericit, încheie d-sa prefața, dacă studiul de față ar putea servi la deslegarea acestei probleme; în tot cazul nădăduesc că, o idee nouă, printre multe altele, nu va fi rău întâmpinată de către cei competenți.”

* * *

Prima și una din cauzele de căpetenie pentru care școlile de comerț nu atrag un însemnat număr de elevi, e lipsa unei educații economice la noi. De aci, o atmosferă încărcată cu prejudeții sociale vătămătoare propășirii noastre naționale. În acest vîrtej de rătăcirii, comerțul e disprețuit, de altfel, ca ori-ce meserie, iar comersanții nesocotiți.

Dar, o educație economică nu poate fi de cât opera unui timp îndelungat; ast-fel că în această ordine de așteptări, trebuie să avem încă multă răbdare.

A doua cauză, este reaua lor organizare neîngrijirea și uitarea în care au fost lăsate.

În fine, a treia cauză a rului ce ne preocupă poate e și faptul că multe din catedrele școlilor de comerț au fost ocupate de profesori eselenți pentru licee și gimnasilii, dar nepregătiți pentru cursurile speciale ale unei școli de comerț.

Din punctul acesta de vedere, prin legea din 1893, s'a făcut un pas înainte, permițându-se licențiatilor și diplomaților în științele comerciale, să concure pentru catedrele școlilor de comerț. Era, în adevăr ceva anormal ca să fie înlăturați de la aceste catedre tomai aceia cari, prin cultura lor comercială, pot fi de un folos real acestor instituții.

Și apoi, d-l Neamțu, dupe ce înregistrează cauzele rului de care suferim, se întreabă cu drept cuvînt:

Unde sunt muzele de mărfuri alipite pe lângă școlile noastre de comerț, în care elevii să se familiarizeze cu diferitele produse comerciale și să capete gustul comerțului? Unde sunt laboratoarele chimice, în care viitorii negustori să învețe a cunoaște falsificările la care sunt supuse mărfurile? Unde biurourile comerciale în care comptabilitatea aplicată să se predea în toate formele ei variate și complexe, iar școlarul să și formeze mânăciul de cunoștințe folosite, de care să le pară rău să se despartă mai târziu pentru o funcțiune la stat?

Unde sunt clădirile amenajate pentru asemenea cerințe?

Nici una din aceste îmbunătățiri fără de care nu se poate concepe o școală de comerț — nu se vede pe la noi.

O singură școală de comerț, dacă nu mă înșel, își are localul său propriu, aceia din București; cele l'alte se mută din dărământură în dărământură, ba câte-o-dată sunt chiar nevoite să întrerupă cursurile săptămânii de zile din cauza amenințării localului, cum s'a întâmplat acum câți-va ani la Craiova.

Pe când pentru licee și gimnazii se clădesc mai în fie-care capitală de județ palate prevăzute cu toate îmbunătățirile moderne, lucru de alt-fel foarte laudabil pentru o țară ténără ca a noastră, pentru cele patru școli de comerț, aruncate în patru unghiuri ale țerei, se fac *vecinic economii budgetare*.

Bursele sunt de asemenea un mijloc foarte nemerit de a atrage în școlile de comerț pe copii săraci, dar rinvitori de muncă și lumină. Prin aceștia, poate, ne rezervă viitorul regenerarea noastră în ramura comercială.

O chestiune intim legată de aceia a populației școlilor de comerț este și perspectiva elevilor la eșirea lor din aceste școli.

Măsurile prin care se închid porțile diferitelor instituții absolvenților școlilor de comerț sunt o greșeală capitală: Principiul de bușeurilor, zice d-l Neamțu, se aplică foarte bine și în acest domeniu. Cu cât se va înlesni mai mult absolvenților școlilor de comerț posibilitatea de a-și crea o poziție în ramurile de activitate socială, unde cunoștințele lor sunt de mare folos, cu atât școlile noastre vor fi mai populate. Să se dea dar acestor absolvenți dreptul de a fi numiți în toate posturile, la instituțiile cu caracter economic, cum sînt: creditele agricole, casa de depuneri și consemnații, casierii, curtea de compturi, vămi, căi ferate, serviciu consular, etc., și să nu ne temem că școlile de comerț vor deveni niște pepiniere de postulanți. Mai întâi, interesul țerei, și prin urmare al nostru al tuturilor, este ca aceste posturi să fie ocupate de persoane speciale și capabile, și, al doilea nu toți tinerii, care vor urma cursurile unor școli cu un scop bine definit și bine urmărit, vor alerga dupe funcțiuni. Unii vor ocupa de sigur asemenea posturi, alții vor intra la diferite instituții de credit, unde se simte o mare lipsă de denses și în fine alții vor rămâne în comerț, fie ca comptabili sau colaboratori, fie ca urmași în afacerile părinților lor; principalul e să atragem în școlile comerciale

un număr cât de mare, să preparăm o parte din tinerimea noastră la lupta pe terenul economic; apoi, încetul cu încetul, pe măsură ce se vor umple golurile mai atrăgătoare, și se va forma educația noastră economică, mulți din absolvenții școlilor comerciale își vor îndrepta privirile spre comerț adică, spre adevăratul izvor de avuție.

Ast-fel fiind, și din acest punct de vedere, o organizare sănătoasă a școlilor de comerț, se impune.

* * *

În al doilea al d-sale articol, d-ul Neamțu, cu o cunoștință aprofundată în materie școlară și mai cu seamă în cele economice și comerciale, ne poartă prin toate statele de căpetenie ale lumii și ne spune în rezumat: în Italia și Belgia există un *învățămînt comercial univărsitar*, întemeiat pe o instrucție generală științifică cu caracter comercial și un *învățămînt comercial inferior*. — Franța are un *învățămînt comercial superior*, întemeiat pe o cultură generală sau pe o cultură comercială inferioară și un *învățămînt comercial inferior*, insistând asupra școlii numită: „*Ecole pratique de commerce et de comptabilité* — Pigier „ Acest Pigier s'a făcut librar și comisionar de mărfuri; așa că elevii, care se înscriu în școala sa, îndeplinesc rînd pe rînd diferitele funcțiuni ce ar fi nevoiți să ocupe în viața comercială reală. În germania, Austria și Ungaria există un *învățămînt comercial secundar* în legătură cu învățămîntul general, și un *învățămînt comercial inferior*.

În sfârșit, America de Nord posedă un *învățămînt comercial practic*, bazat pe o instrucție generală mai mult sau mai puțin completă.

Acum, or alegem unul din aceste sisteme, or alcătuim un sistem particular. Pentru a vedea ce trebuie să facem, e necesar să ne aruncăm ochii asupra învățămîntului nostru general și să cercetăm nevoile stărei noastre sociale.

Am ambiționat, și cu drept cuvînt, să avem o instrucție univărsitară demnă de un stat civilizată; am dotat țara cu un învățămînt general în care ne rezemăm multe speranțe; a venit rîndul învățămîntului profesional, dacă voim să păstrăm instrucției armonia necesară și să dăm țerei bratele viguroase de care are absolută nevoie, pentru a putea progresa. E întristrător lucru să știi că în țara aceasta cu palate culturale, cu atâtea licee și gimnazii, mai toți meseriașii dacă sunt români, nu știu carte, iar majoritatea comersanților nu știu să scrie și să citească co-

rect. E periculoasă chiar să lăsăm să se prelungească o asemenea stare.

* *

În partea a treia, versatul șef-comptabil al Băncii Naționale din Craiova, se întreabă prin ce mijloace s'ar putea îndrepta la noi starea actuală de lucruri?

Părerea d-sale e că ar trebui :

1. *Să înființăm școale practice profesionale de industrie și comerț.*

2. *Să dășchiden cursuri de adulți și*

3. *Să organizăm școalele comerciale de gradul al II-lea pe o bază solidă.*

Începem cu *școalele profesionale*. Nu ne vom ocupa de organizarea școalelor de industrie, de teamă să nu pățim ca cismarul care rugat fiind de un pictor a își da părerea asupra unui portret, nu s'a mărginit a arăta defectele încălțăminteii, ci s'a întins la aprecierii asupra formeii picioarele ; vom spune numai cum credem noi că ar trebui organizate școalele comerciale practice.

Două considerațiuni de căpetenie ne-au călăuzit la întocmirea organizării ce recomandăm ; întâi starea actuală a comerțului nostru și al doilea mijloacele potrivite a acestei stări pentru a' l îndruma pe calea progresului.

Cu toți știm că cea mai mare parte din comerțul nostru, este un comerț mic, de detaliu : prin urmare în către el trebuiesc îndreptate privirele celor ce voiesc propăși. rea noastră economică în această ramură de bogăție. Cât timp acest comerț se va găsi în mâinile oamenilor fără cunoștințe speciale, el va lăncezi, și va trece, din zi în zi mai mult în mâinile străinilor, cari sânt mai bine pregătiți pentru afaceri.

Ignoranța, spune d-nu Neamțu, cu drept cuvânt, este singura explicație a dezertării Românilor din comerț și a înlocuirii lor cu streini. Aci e boala acestei părți a corpului nostru social. Diagnosticul pus, să căutăm leacul.

Școalele comerciale inferioare ar trebui să aibă, ca și până acum, un curs de trei ani. În primii doi ani cursurile să fie teoretice, în anul al treilea elevii să fie împărțiți ca voluntari pe la casele de comerț de căpetenie din oraș, unde să fie obligații a munci în fie care zi de 7—12 a. m. De la orele 2—5 p. m. se vor ține cursuri teoretice la școală ; anul al treilea va fi dar un an mixt, de practică și de teorie.

Materiile de studii din școalele inferioare de comerț ar putea fi următoarele :

Limba română, franceză și germană cu exerciții privitoare la industrie și comerț ; contabilitatea și corespondența comerci-

ală, aritmetica elementară rațională cu aplicații la comerț ; științele naturale aplicate la industrie și comerț, elemente de fizică și chimie, geografia generală și geografia țării cu o dezvoltare mai mare a geografiei economice, un resumat din istoria politică, culturală socială și comercială a lumii până în zilele noastre, și în fine caligrafia.

Educațiunii elevilor ar trebui să se dea o atențiune deosebită. Să-li se însufle de timpuriu, nu aspirații de nerealizat, ci gustul comerțului, dragostea de muncă și de progres, sentimentul de ordine și de exactitate, calități morale care contribuiesc la îmbunătățirea traiului și la propășirea popoarelor.

Nu vaitându-ne că ne aũ cotropit evreii vom naționaliza comerțul, ci făcând sacri ficii. A venit vremea să ne pătrundem o dată de acest adevăr. Ori-ce moment pierdut naște noul greutate de învins în viitor ; orice întârziere de la îndeplinirea acestei datorii, este periculoasă.

Mai departe d nu Neamțu e de părere ca elevii eșii din școalele inferioare de comerț să-și completeze cultura comercială în *școala pentru adulți*, ca o continuare a celei din țai. Cursurile școalelor de adulți ar trebui să fie de doi ani și predate de profesorii școalelor comerciale inferioare. Ele s'ar putea ține de două ori pe săptămână, și anume Dumineca de la orele 2-5 p.m. și joia de le 9-10 seara. Aceste cursuri să fie mai mult niște conferințe populare de cât niște lecțiuni proprii țise ; iar materiile de predat să fie : noțiuni de drept civil, dreptul comercial, noțiuni de economie politică, contabilitatea, limba franceză, germană.

Numai ast-fel vom putea ridica nivelul intelectual al comercianților noștri, da țării cetățeni conștienți și luminați și împinge comerțul pe calea progresului.

În fie care capitală de județ și pe lângă fie-care școală de comerț sau gimnaziu, să se înființeze *cursuri elementare de adulți*, care să aibă loc Dumineca de la 2-5. Materiile care ar trebui să se predea la aceste cursuri sânt : gramatica, aritmetica și contabilitatea aplicată la comerț, pentru că nu ne este permis să uităm nici pe acei tineri, cari au intrat deja la stăpân cu dorința de a ajunge la rindul lor comersanți.

Guvernul, care a dodat țara cu repausul de Duminecă, a făcut de sigur o lege democratică de o mare însemnătate, cu toate criticile la care ea a dat loc ; acela care va înființa școale practice de comerț, o va dăru cu o instituție de un mare folos social. A

cestea sînt legi mici, dar care produc efecte mari!

Pentru ca sîm putem organiza pe o bază solidă școalele noastre de comerț de gradul al II-lea și pentru ca ele să ne producă comerțianți destoinici, se cer trei lucruri de competenție:

1) *Materiile de studiu în aceasă școală să fie speciale.*

2) *Corpul profesoral să poseadă o cultură economică.*

3) *Școala să fie înzestrată cu un bogat material de studiu, muzee de mărfuri, laboratorii și biurouri comerciale*

Materiile care, după părerea noastră, ar trebui să se predea în școalele de comerț, sînt următoarele:

Limbele franceză, germană și engleză cu numeroase exerciții privitoare la industrie și comerț. Economia politică. Dreptul Comercial. Noțiuni de drept civil și maritim. Legislația vamală și fiscală a țării noastre și a principalelor state europene, geografia economică. Istoria comercială antică, medie, modernă și mai ales cea contemporană. Tehnologia și cursul mărfurilor. Contabilitatea și corespondența comercială Aritmetica comercială și noțiuni de algebră.

În sfîrșit dacă am mai introduce stenografia și dactilografia, am merge de sigur pe calea progresului cu școalele noastre de comerț.

Apoi, autorul acestor păreri bine studiate, trece la motivele înlăturării limbei materne din programa școalelor secundare comerciale, atingînd aici o chestiune pe cât de delicată, pe atît de dificilă. S'a scris multe pagini asupra acestui subiect, s'a polemizat cu patimă și violență, dar nu s'a pus după părerea noastră chestiunea pe adevărul ei teren de discuție. Și iată pentru ce: Mai întîi nu e vorba aici de studiul limbei române din punctul de vedere al ortografiei, etimologiei și sintaxei, căci pentru aceasta, cele patru clase primare și patru gimnaziale sînt de ajuns, dovadă că în licee, cursul superior este rezervat literaturii; ei e vorba de introducerea literaturii în școalele de comerț, și din acest punct de vedere trebuia privită chestiunea.

Se pretinde, ne spune d-nul Neamțu, că literatura este educația sentimentului, că ea moralizează și înobilează caracterele, înalță inimile și deșteaptă simțul patriotic și ca atare trebuie să fie baza ori-cărui învățămînt. Să fie oare valoarea ei școlară atît de mare?

Și la această întrebare d-sa ne răspunde prin admirabilele întrebări:

Cine n'a citit paginî din istoria neamului nostru de Cogălniceanu sau Bălcescu și nu

s'a simțit mîndru că s'a născut român? Cine n'a gustat, mișcat pînă în suflet, pe Nicolescu, Cezar Boliac și Alexandrescu? Pe care român n'a desmierdat veselul Alexandri? Aceste simțiminte însă nu se învață în școală. Ele sînt apanagiul naturii și formează terenul mînos sau sterp, în care semanța va rodi sau se va usca. Am cunoscut tineri, cu înalte studii literare, care la citirea unei bucăți mișcătoare de patriotism sau alt simțimînt, rămăneau reci și am avut fericirea să stau pe băncile școlii, ale unei școli de comerț unde nici umbră de literatură nu se pomenea, cu colegi care se înfiorau la recitarea poeziei „Sila“ și se emoționa la auzul lui „Peneș Curcanul“¹⁾.

Puterea educatoare a literaturii e supusă așa dar rezervei unui beneficiu de inventar de inimă și simțire, calității pe care le distribuie natura, nu dascălii la școală. Noi credem că introducerea studiului literaturii fie el al literaturii în genere în programa școlilor de comerț, nu s'ar putea face de cît în paguba instrucțiunii comerciale²⁾.

Recunoștem importanța literaturii în cultura unui om³⁾ însă fără să-i atribuim o valoare școlară prea mare, susținem că, dacă vom face în școalele de comerț mai multă literatură, va trebui, în mod silit, să facem mai puțină știință și aplicație de știință, și această din urmă cale nu ni se pare cea mai bună. Și apoi să nu se creadă că studiile comerciale sînt lipsite de or ce formă literară. Scrierile comerciale ale lui John Stuart Mill, Courcelle Seneuil, Emile de Laveleye, Léon Say, Baudrillard, Frédéric Passy Paul-Leroy-Beaulieu și mulți alți adânci cugători, sînt pline de pagini, care prelângă un fond științific sugestiv, sînt scrise într'o formă literară de o frumusețe rară!

În sfîrșit, demnul autor al „învățămîntului comercial“ se ocupă de *durata cursurilor*, preconizînd timpul de 3 ani ca suficient, *de alegerea corpului didactic*, căruia să se *încredințeze catedrele*, conchizînd că *toți aceia care au îmbrățișat sau vor îmbrățișa acest apostolat, să poseadă o cultură economică și ca toate materiile de studiu să convergească către un punct comun: comerțul* mai cere examene, unul oral și altul practic; alegerea directorilor școalelor de comerț trebuie neapărat să se facă în persoana unui om calificat și ca valoare științifică, și ca

¹⁾ Autorul în chestie, este, în adevăr, cam slab în aprecierea de literatură. De alt-fel singur o mărturisește.

²⁾ Asta este credința d-lui autor, nu și a noastră.

³⁾ Sic !!!

experiență didactică, și ca tact pedagogic, și ca energie de muncă.

Înainte pe a termina acest studiu, D-nu Neamțu, spune câteva cuvinte asupra necesităților unui *învățământ comercial superior universitar!*

Avântul crescând, ce a luat comerțul în zilele noastre și, ca urmare a acestui fapt, necesitatea unei culturi speciale superioare pentru cei ce voiesc a se ocupa cu comerțul mare, trebuința ce se simte de profesori cu studii comerciale și lipsa de consuli cu o cultură economică la înălțimea vremurilor, sânt atâtea argumente în favoarea creării unui învățământ comercial superior. Utilitatea acestui învățământ a fost proclamată în unanimitate de către membrii congresului din Anvers, în urma celebrului discurs al D-lui Robert S. Moraut, unul din reprezentanții guvernului englez la acest congres. D-l Neamțu, în urma citațiunei a părților esențiale din acest discurs, exclamă cu conștiința omului plin de convingere și de dreptate: *propunem de a se înființa cu timpul în București o facultate economico-comercială.* Această facultate ar avea pentru noi românii, care ne prăpădim după titluri, o însemnătate socială deosebită, căci ar trage către studile economice pe copiii comersanților cu dare de mână, care, cu sau fără dreptate, ambiționează și ei titluri universitare.

Personal, simt o mare satisfacțiune de a fi putut cel dintâi să relevz frumoasele și bine studiatele idei ale acestui valoros fiu al Gorjului.

În mod general, noi acestia grupați de douăzeci de ani înprejurul stâncei de granit numită „Revista Literară” aplaudăm în toate osaziile pe tinerii de talent și cu cunoștiinți serioase, în ori ce ramură s'ar aplica ei, care, ca d-nu Neamțu, dau publicității ideii noui; căci numai din ciocnirea ideilor naște lumina, idealul către care tindem toți bunii Români.

Scarlat C. Moscu.

Craiova.

INIMA DE TATA

(Roman de Th. Cahu)

(Urmare)

Germena și Raul apucară drumul către Plessis-Piquet. Contesa, mulțumită că se odihni, avea acum poftă de vorbă. Observă însă că Raul abia răspundea, că era distrat la toate întrebările ce-i făcea ea despre Amiol și fata lui.

Contesa îi atinse ușor brațul cu mânerul biciușcei:

— Raul, nu m'auzi?

El o privi surizând.

— Mă iartă, eram distrat; întâlnirea cu Amiol mi-a redeșteptat o mulțime de amintiri din copilărie.

— Dar nu mi-ai vorbit nici odată de acest domn Amiol.

— Il uitasem. La cununia noastră nu i-am trimis invitație; el n'a venit și eu l'am scăpat din vedere.

— Atunci nu știași dacă e văduv, de vreme ce copila e așa de mică?

— Probabil că nevastă-sa a murit dupe căsătoria noastră. Era o femeie simplă; am cunoscut-o prea puțin.

Germena îl privi cu mirare.

— Nu prea îți-aduci bine aminte. Mititica mi-a arătat în salon portretul mamei sale, o femeie foarte frumoasă, care nu părea tocmai așa simplă. Și fetița este foarte drăguță. Păcat că nu o învață să vorbească bine și că în mediul în care se găsește, o să ajungă, vorba d-tale, o femeie simplă. Cu toate acestea, e fericit că este părinte!

Raul răspunse cu blândețe:

— Dar, ai și d-ta un copil, un băiat.

— Așa este, dar nu este robust și sănătos ca fata lui Amiol.

— Copilul îți seamănă și eu îl găsesc frumos. De și e cam delicat, este totuși sănătos; și apoi e mai mic ca fata lui Amiol. Cu timpul o să se desvolte și el.

Contesa nu răspunse. Rămase pe gânduri.

În adevăr, copilul nu semăna cu Jeana. Era delicat, gălbejit, nervos și mai ales rău. Raul nu-l iubia. Germena îl adora, dar în felul ei.

Pe când compara în gândul ei pe cei doi copii, Raul părea că simte un fel de leșin. Inima îi bătea cu putere, stăpânită încă de senzația ce simțise, când a ridicat pe Jana în brațe și când a sărutat-o.

I se părea că vede încă ochii ei mari, albaștri, că simte încă parfumul rochiței de copil, că părul lui tresare și acum sub drăgălașa mângâere a mâinei copilului. Îi era cu neputință să se stăpânească. Suferea. Părea din ce în ce mai preocupat, așa în cât, ajungând acasă, se grăbi a se retrage în apartamentul său ca să rămăe singur.

Atunci se sili să înțeleagă ceia ce se petrecea în inima sa, în care se luptau sentimentele cu furie. Dorea să-și revadă copila și nu isbutea să-și gonească această idee. Amintindu-și gelozia lui Amiol, se mâniă și ar fi voit parcă să-și revendice drepturile asupra copilei.

Drepturile sale! Ce drepturi? Nu avea nici unul. El însuși le dăduse pe toate lui Amiol.

De două ori servitorul veni să-l cheme la masă. A trebuit să facă o sforțare, ca să-și

isgonească gândurile și când apărură în fața soției și a mamei sale, pe figura lui se vedeau încă urmele unei preocupări așa de serioase, că, fără voce, ele se uitară una la alta surprinse. Raul simți și căută să se stăpânească.

De când se căsătorise, trăia îndestul de fericit, dar fără iubire pentru femeia ce numea sa îi alesese. Viața de lume îi plăcea; îi convenia sgomotul, preumblarea, vânătoria, teatrul, balurile, în fine toate petrecerile.

Iubirea pentru sărmana copilă, pe care o plăcuse cu adevărat, nu-i mai rămăsese decât ca amintirea unui vis frumos, ce a fost cu neputință să se împlinească pe acest pământ. Germena, mândră și expansivă, plăcută, era o femeie care făcea cinste soțului ei. Ea își iubea copilul în felul ei de a iubi. Îl îmbrăca și îl purta ca pe un ângeraș, dar nu-i sacrifică nici un obicei, nici o plăcere.

Fiindcă Raul nu ar fi fost în stare să mănească pe o femeie și prin urmare se supunea la toate dorințele mamei sale și ale Germeinei, viața lor trecea fără griji, numai în sărbătorii luxoase și în petreceri.

Toată lumea credea că nu puteau fi alți soți mai fericiți ca Germena și Raul.

Cu toate acestea, el se revolta în protiva acestei întâlniri, care îi arunca de o dată un copil în calea vieții lui.

Își zise dar că trebuie să-și schimbe ideea și că copilă aceasta trebuie să fie pentru el ca o necunoscută. Și casă fie mai tare, se hotărâ să cugete numai la Robert, fiul său legitim, moștenitorul numelui și al averii lui.

Voia să fie vesel și nu isbutea. Mîntea nu i se mai însenina. Totuși, ajunse să pară ca de obicei; dar de îndată ce rămânea singur în odaie, simțea că cu greu putea să-și ștergă din minte amintirea acelei zile. Credea că ocupațiile obicinuite îi vor veni în ajutor. Nu! nu trebuie să se mai întoarcă la Amiol și nimănui nu-l va mai bănuși.

Dar Germena, care nu avea nici un motiv să uite acea întâmplare, vorbea adesea ori de Jana, de fetișoara ce văzuse la Amiol și chiar mama lui Raul îl întrebă de mai multe ori despre fostul său profesor și de copilă lui.

Nu trecu mult și Raul urmărit din nou de ideea sa, plecă într-o dimineață, hotărât să-și vadă fata măcar un minut.

Pe când soția sa era ocupată, el încălecă pe cal și plecă cam pe furiș.

Adevărul e că nu voia să vadă numai pe Jana, ci pe cealaltă, pe moarta, cu care aceasta semăna foarte mult. Ea nu era numai fata lui, un copil nelegitim, pe care trebuia să-l ascundă, mai era încă copilul născut din

primul său amor, și simțea că drumul pe care pornea era primejdios.

Ca să nu întârzieze prea mult, merse repede și pe drumul cel mai scurt.

Se întreba: unde-l va duce această hotărâre aproape copilărească? Ar fi putut să intre destul de lesne la Amiol; dar nu voia să se afle de odată în fața fostului său profesor, care se arătase atât de gelos. Apoi, nu i se părea serios, să aștepte pe afară până va eși copilă, ca să o poată vedea printre zăbrele. Afară de aceasta, copilul ar fi recunoscut imediat într'insul pe acela care fusese pe acolo cu câte-va zile mai înainte.

Nu știa ce să facă.

Se pregătea să ia alt drum, când auzi în urmă un tropot de cal, urmat de hohote de ris.

Ca să nu fie observat, descălecă și duse calul de frîu dupe niște sălcii din marginea drumului. Abia se ascunsese, și zări pe Jana urmată de un măgăruș împodobit cu fel de fel de panglici, pe care-l ducea Amiol. Jana avea în mână o ramură de sălcăm, pe care măgărușul, vrînd s'o apuce, dedea naștere la toată gălăgia ce se auzea.

De astă dată Raul o privi în libertate. Îi văzu chipul de copil, care semăna întocmai cu acela al mamei. Ar fi zis că e chiar ea!

Rămase nemișcat, pe când grupul trecea cu sgomot. Dupe ce dispărură, reîncălecă, spre a se întoarce în oraș.

Își făcu un plan, ce i se părea din ce în ce mai realizabil, cu cât simțea că mîntea-i se mai liniștește: va scrie lui Amiol și îi va spune că vrea să împartă cu dînsul tutela copilului. Va face apel la simțimintele bune ale fostului său profesor, se va duce din când în când la dînsul să vadă copilă și va face ca Jana să-l iubească și pe el.

Și apoi aceasta, se gândea el, nu era numai un drept al său, ci și o datorie.

(Va urma.) *Trad. de Th. M. Stoescu.*

Note asupra Organizării Muncii Naționale VI.

Dificultățile Obiective.

Una din principalele greșeli obiective în administrațiile publice este următoarea:

În corpul ori căreia administrațiunii avem de pildă un număr oare care de servicii; aceste servicii se împart în divizii, secții și birouri.

În capul fie cărui birou, secție, sau divizie, sau serviciu se găsește câte un șef.

Acești șefi, în chestii generale de personal de pildă, trebuiesc să informeze în fie care an șefii lor erarhici de activitatea fie

cărui înpiegat. Și veți întreba că ce greșală reese de aci?

Nu zic că faptul acesta este greșit; dar modul cum fie care din acești șefi răspund cererei generale, ne putând a introduce o unitate de măsură a înțelegerii și activității, așa de pildă ca cum am putea scoate panglica și să vedem înregistrată pe dânsa gradul de înțelegeră și cantitatea de muncă săvârșită, rămâne ca acest control să se facă de șefii direcți.

Nu voesc, și rog să nu mi se atribue în această chestiune nici de cum intențiunea că vre unul din acești șefi ar dori să pârtimească pe vre unul din slujbașii lor, și este o cinste pentru unele administrațiuni ale statului nostru că neajunsuri de felul acesta sunt mai puține de cât în alte părți.

Greutatea în apreciere și egalitatea răsplătirii serviciilor fie căror din acești funcționari din servicii diferite, rezidă tocmai în faptul diferențelor de vederi, caractere și aprecieri ale acestor șefi.

Cu cât un șef este mai sârguitor, mai muncitor, cu atât el devine mai exigent față cu funcționarii sub alterni și cu cât șeful va fi mai blând, mai tolerant, cu atât recomandațiunile funcționarilor săi sunt mai favorabile, chiar când ar fi mai puțin harnici de cât cei d'intâi.

Din această pricină, administrația generală, care plasează și voește a recompensa pe fie care dupe meritele și hărnicia lor, se găsește în imposibilitate d'a satisface această, din pricina osebirilor de aprecieri ale șefilor lor.

În teză generală este natural că printre funcționarii aceleiaș administrațiuni trebuie să fie o aceeaș măsură de rigoare pentru toți, dacă voim ca ori ce animozități să dispară.

Pentru că luarăm acest exemplu, este bine să tragem și concluzii în fața acestui fapt, că, din pricina că se introduce asemenea măsuri, urmează și soluția de echilibru, că din faptul nerăsplătirii în mod proporțional al meritelor, se aduce în mod natural descurajarea, și serviciul atunci merge mai bine cu oamenii încurajați, de cât cu cei descurajați.

Pentru a se pune la adăpostul unor erori involuntare de felul acesta, experiența a probat că sporirea punctelor de contact ale funcționarilor cu alte persoane de control pasiv, a făcut ca să atenueze acest rău, căci atunci administrația superioară își are organe deosebite, cu un caracter egal de judecare asupra întregului număr de funcționari; și că deosebirea caracterelor și exigențele șefilor activi este contrabalansată

prin organele de control, care aparțin directorului general sau Ministrului, și trebuie neapărat ca aceștia să păzească unitățile de vederi necesarii, prin contactul direct ce are cu administrația superioară.

Un alt soi de greșeli obiective este și următorul, care are aproape aceleaș rezultate ca și cel din tîi.

Șefii emiramente activi sunt nevoiți să procedă une ori ast-fel, în cât în loc ca serviciul lor să meargă mai bine, merge mai rău, tot din cauza unor efecte analoage.

Pentru a și putea justifica totuși, absența unui funcționar de la post minut cu minut; sau pentru unul sau 2 abuzivi este nevoit a și pierde vremea pentru invoirea fie cărui înpiegat pentru 10—15 minute, este silit a le asculta motivele acestor învoiri și când numărul funcționarilor este mare, te pomenesti că aproape toată ziua șeful nu s'a petrecut de cât a supraveghia această măsură de rigoare, care pentru majoritatea funcționarilor întegri este o umilire. Pe d'altă parte, funcționarul văzându-se redus la această stare de ne încredere, devine prin forța acestei înprejurări redus la întrebuintărea lașității chiar, căci în toate acestea demnitatea lui a dispărut.

Aci este o greșală obiectivă, făcută în vederea d'a obține mai multă treabă, și totuși pot asigura că în definitiv se obține mult mai puțină treabă și de calitate mai inferioară, când omului i seridică stima și demnitatea ce i se cuvine, căci atunci el nu mai are ce pierde în fața șefului lui, când ar greși, și de aceea, greșeste mai des și mai rău.

Faptul acesta are nevoie de a fi demonstrat experimental, cu toate că nu mă îndoiesc că în mod empiric toți aprobă aceste vederi. Să'l punem însă pe o paralelă istorică.

În secolul lui Ludovic al XIV, oștile Franceze erau bătute de cele Germane; armata Franceză înfricoșată, începe a lua fuga, cu toate că ofierii, injurău, maltratau și băteau soldații cari fugeau din fața inamicului. — Generalul Vandome, văzând acest trist spectacol și văzându-se învins și ne știind cum să ridice moralul armatei sale, care era bătută prin frică, iar nu prin număr și putere îi veni o idee genială: comandă imediat ca să lase armata să se retragă, arătând cu degetul mai departe locul de odihnă și reconfortare. Acest general cunoștea foarte bine sufletul omului, că nu poate câștiga batalia cu soldați ținuți de urechiă și de aceea, fără să și arate nici de cum nemulțumirea în brava sa armată, fără să facă alusiune la lașitatea de a fugi din fața inamicului, fără să se considere bătut, el își continuă încrederea

în armata sa, îi acordă odihna luată dela sine și această armată, armata Franceză, care se zice că era gloria armatelor lumii, revine reconfortată de încrederea comandantului ei și câștigă de astă dată în mod definitiv bătălia. Câștigul acestei bătălii istoria îl atribuie numai tactului și ideii geniale a generalului său.¹⁾

Incontestabil că cine vrea câștig, trebuie să știe a întreține entuziasmul maselor: — în războiul ca și industrie omul este același.

Greșala obiectivă are loc și în următoarele condițiuni:

Iustruindu-ne neconținut, căpătăm din ce în ce un grad mai desolat de simț critic și acesta ne face ca să fim mai aspri în judecată aceluiași obiect. Ast-fel, în cei din tâi ani ai vieții sociale, găsim toate formele administrative foarte comode, foarte indulgente și tolerante, chiar acelea care nu și-au schimbat de loc cursul; pe când în vârsta matură nimic nu ne poate mulțumi, nici o formă socială, cu toate că este dovedit că administrația generală a țerilor și chiar a noastră specială a progresat și se îmbunătățește neconținut. Cu toate acestea mulți strigă azi mai tare că lucrurile merg mai rău ca în trecut, fără să observe că aci densul es. e prada unei greșeli, că nu instituțiile s'au înrăit; dar densul a căpătat mai mult simț critic de a le judeca.

Acest fapt este identic cu idea ce ne o facem de mărimea caselor în care am copilărit și numai dupe o lungă absență, la întoarcere, ni se par mult mai mici ca înainte.

O altă greșeală obiectivă este următoarea:

Dupe un care-care număr de ani, ocupați cu executarea unei anume funcțiuni, ideile omului atât se obicinuesc formelor tipice d'a rezolva majoritatea chestiilor, că la ivirea unor chestii deosebite, care sunt mai rari, simțim o adevărată neplăcere, începem penesimțite a deveni refractari ori-cărei sfortări intelectuale pentru a aprofunda chestiile, așa că cu cât ne perfecționăm în resolvarea majorității chestiilor secundare cu atât devenim inapți pentru resolvarea chestiilor de un ordin mai înalt, mai general.

Candid.

UNA-ALTA

* * Neica Ghiță, gros cât un boloboc, a aflat că dacă omul face călărie, îi mai scade din grăsime. De aceia și-a cumpărat un cal și s'a pus pe cavalcade. Lucru ciudat ênsă!

¹⁾ Vezi *Fraité d'Esprit*, chapitre VII, par Helvetius.

Intr'o zi, cântărindu-se, a observat că el s'a mai îngreuiat cu două kilograme, iar calul a scăzut cu zece. De aci, neica Ghiță a dedus următoarea concluzie:

— De-acum, în loc să mă poarte calul pe mine, o să trebuie să port eu calul!

* * Doi doctori discută la patul unui bolnav, și nu se unesc asupra boalei de care suferă.

— Eu spun că e tifos!

— Și eu nu sunt de părerea d-tale!

— Ei bine, vei vedea la autopsie!

Bolnavul holbează ochii!...

* * Doi voluntari cearcă să scape de instrucție, prefăcându-se bolnavi.

Medicul îi examinează.

— D-ta, ce ai?

— Eă.....niște colici la stomac.

— Dar d-ta?...?

— Eă, contrariul!

— Ei bine, schimbați între d-voastră și nu veți mai avea nimic!

* * La tribunal. Președintele întreabă pe prevenit:

— Ai mai fost condamnat?

— Nu, d-le președinte.

— Nu face nimic, o să fii acum!

* * Doi advocați pledează. E vorba de proprietatea unui puț și întâiul apărător începe printr'un exordiu înfiorător.

— Dar bine, domnule, îl întrerupe președintele, pentru ce vociferezi așa? Nue vorba de cât de un puț cu apă.

— Mă iartă, replică avocatul, obiectul în litigiu e mult mai interesant. E adevărat că este vorba numai de un puț cu apă; dar ambiții noștri clienți sunt comercianți de vin!

* * Când tata Noe își planta vița, dracu veni la el și 'i zise:

— Ce faci aici?

— Plantez viță!

— Și la ce e bună?

— Vinul care se scoate din struguri, aduce veselie.

— Dacă este așa, ia-mă și pe mine să lucrez.

— Bine, răspuse Noe.

Dar dracu ce a făcut? A luat un miel, un leu, un porc și o maimuță, sugrumă toate aceste dobitoace și cu sângele lor stropi pământul și 'l amestecă.

De atunci, când omul mănâncă struguri este blând ca un miel; dacă bea vinul, își închipuește că este un leu și dă peste nenorocire; dacă bea des, devine grosolan și desguștător ca porcul; iar când se îmbată, se strâmbă, se tăvăleşte și își pierde rușinea ca o maimuță.